

Zdzisław Szkutnik

Biblioteka Główna UAM

Zeszyty Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.
Biblioteka 9, 89-102

1970

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

II. Z ŻYCIA BIBLIOTEK WYŻSZYCH UCZELNI MIASTA POZNANIA W 1968 ROKU

Zdzisław S z k u t n i k

BIBLIOTEKA GŁÓWNA UAM

Na przestrzeni ostatnich lat daje się zauważyć olbrzymi wzrost zadań wykonywanych przez biblioteki, głównie w zakresie gromadzenia, opracowania oraz udostępniania zbiorów bibliotecznych. W Bibliotece Głównej UAM, jako jednej z większych placówek tego typu w Polsce, wystąpiło to dość wyraźnie. Liczba zgromadzonych zbiorów, która z końcem 1968 r. osiągnęła 1 163 462 woluminy znacznie wzrosła w porównaniu z latami ubiegłymi (w 1965 r. wynosiła 992 514 wol.). Szybki wzrost księgozbioru był z jednej strony następstwem uzyskania większych środków finansowych na kupno książek, z drugiej - wynikiem poważnej mobilizacji wszystkich pracowników, zwłaszcza z Oddziału Gromadzenia i Opracowania. Świadczy o tym imponująca liczba jednostek bibliotecznych przekazanych do zbiorów. W 1965 r. przekazano przeszło 43 000 wol., a w 1968 r. liczba ta wynosiła 62 141 wol. Wartość prac wykonanych w tym zakresie znacznie podwyższy się, jeżeli weźmiemy pod uwagę globalną sumę wpływów akcesyjnych. Wyniosły one bowiem aż 85 803 jednostki biblioteczne. Z tej liczby wyselekcjonowano 23 662

Tabela 1

Podział formalny nabytków według źródeł wpływu

	Kupno	Wymiana	Egzem- plarz Obowiąz- kowy	Dary	Dublety i Zbiory Zabez- piecz.	Razem
Druki zwarte	17 243	5816	8940	3693	6553	42 245
Wydawnictwa ciągłe i cza- sopisma	1 891	2705	1565	4011	853	11 025
Zbiory specjalne w tym:	815	186	5576	1504	790	8 871
rękopisy	15	-	-	-	52	67
stare druki	9	51	-	23	538	621
kartografia	72	6	115	69	31	293
ikonografia	70	15	2585	6	16	2 692
nuty	460	67	219	1258	2	2 006
płyty	152	-	18	7	-	177
dokumenty życia społ.	37	47	2639	144	151	3 018

wol. (tj. 36%), jako wydawnictwa zbędne lub dublety. W ten sposób do zbiorów wszedł materiał najbardziej wartościowy, osiągając wyżej wymienioną liczbę. Podział formalny wpływów, które weszły do księgozbioru i udział poszczególnych Referatów (Sekcji) Oddziału Gromadzenia przedstawiają tabele 1 (str. 90) i 2.

Tabela 2

Udział poszczególnych Referatów (Sekcji)
w gromadzeniu w latach 1967 - 1968

Referat (Sekcja)	Wpływ do zbiorów w 1967 r.	% całości	Wpływ do zbiorów w 1968 r.	% całości
Kupno	15 264	27,2	19 949	32,1
Egzemplarz Obowiązkowy	14 663	26,0	16 081	25,8
Dary	10 894	19,4	9 208	14,8
Wymiana	6 987	12,2	8 707	14,1
Dublety i Zbiory Zabezpiecz.	8 569	15,2	8 196	13,2
Razem	56 347	100,0%	62 141	100,0%

Nabytki z zakupu wzrosły w porównaniu z rokiem 1967 o 4685 wol., a udział procentowy dzieł nabytych w drodze kupna w globalnym wpływie do zbiorów osiągnął najwyższy notowany dotychczas w Bibliotece UAM poziom 32%. W porównaniu z rokiem poprzednim zwiększyły się również wpływy z wymiany i egzemplarza obowiązkowego. W związku z wzrasta-

jącą produkcję wydawniczą liczba nabytków z E. O. będzie prawdopodobnie z roku na rok powiększać się. Stałą tendencję zwykłą obserwuje się również w napływie druków zwartych i czasopism z wymiany międzynarodowej. Kilkuletnie doświadczenia każą optymistycznie patrzeć na działalność tej komórki gromadzenia. Kontakty nawiązane z partnerami zagranicznymi zwiększyły się w porównaniu z 1967 rokiem o 83 instytucje i obecnie liczba punktów wymienionych wynosi 678 (w tym: 234 - w krajach socjalistycznych, 444 - w krajach kapitalistycznych). Wspomnianych 83 partnerów pozyskanych dla wymiany pochodzi z 27 krajów, m.in.: Argentyna - 1, Australia - 1, Brazylia - 2, Japonia - 3, Kanada - 2, Finlandia - 1, Urugwaj - 1. Obecnie Biblioteka UAM posiada w Europie 513 punktów (221 w krajach socjalistycznych, 292 w krajach kapitalistycznych), w Ameryce Północnej - 92 punkty, Ameryce Środkowej i Południowej - 39 punktów, Azji - 18 punktów (w tym: Chiny - 1, Indie - 4, Japonia - 10), Afryce - 7 punktów (m.in.: Kongo, Senegal, Sudan), Australii i Oceanii - 8 punktów. Z państw socjalistycznych największą liczbę punktów posiada Biblioteka w NRD - 61, Czechosłowacji - 55, ZSRR - 51; z krajów kapitalistycznych w NRF - 84, USA - 82. Kontakt, jaki utrzymuje się z 36 krajami jest w niektórych wypadkach bardzo ożywiony, ostatnio zwłaszcza z Japonią i krajami Ameryki Środkowej i Południowej.

Główny materiał wymiany stanowiły wydawnictwa uniwersyteckie (zwłaszcza czasopisma: "Glottodidactica", "Studia Historiae Oeconomicae", "Studia Metodologiczne", "Stu-

dia Anglica Poznaniensia" (i in.), przeznaczone w przeważającej części do rozprowadzania poza granicami kraju, cieszące się w świecie naukowym dużym zainteresowaniem. Wydawnictw UAM wysłano w 1968 r. ogółem 3665 wol., z czego do krajów socjalistycznych - 986 wol., do krajów kapitalistycznych - 2065 wol., do instytucji krajowych - 624 wol. W ramach wymiany wysłano za granicę innych wydawnictw 1339 wol. Ogółem suma wysyłek Biblioteki poza granice kraju dokonanych w roku ubiegłym zamyka się liczbą 4380 wol. o wartości około 158 tys. zł. W zamian otrzymano 9308 wol. (z tego włączono do księgozbioru 8707 wol.), których wartość wynosi ok. 371 tys. zł. Liczba dubletów i wydawnictw zbędnych, który wpłynęła drogą wymiany międzynarodowej jest niewielka (601 wol.), co świadczy o prawidłowej działalności tego Referatu.

W związku ze wzrastającym zainteresowaniem pracowników naukowo-dydaktycznych wydawnictwami periodycznymi wiele uwagi poświęcono i temu odcinkowi gromadzenia, tak że obecnie liczba tytułów czasopism polskich i zagranicznych wynosi 4244, tj. o 433 tytuły więcej niż w roku 1967. Nowe tytuły pochodzą przede wszystkim z egzemplarza obowiązkowego i wymiany. Przyczyną zwiększonego wpływu periodyków z E. O. jest zastosowanie innego kryterium selekcji.

Wydatki na zakup książek (bez prenumeraty czasopism) wyniosły w 1968 r. przeszło 1 325 000 zł, z tego prawie za 350 tys. nabyto 9363 wol. podręczników akademickich. Na kupno wydawnictw zagranicznych Biblioteka posiadała 32 542 zł dewizowe (tj. 351 454 zł obiegowe), które przekroczone o ponad 6 tys. zł dewizowych.

Pod względem rzeczowego doboru nabytków Biblioteka kontynuowała politykę lat poprzednich skupiając zainteresowania na wydawnictwach dotyczących kierunków naukowej i dydaktycznej działalności uczelni, regionu wielkopolskiego i Ziemi Zachodnich, problematyki niemcoznawczej, drukach z zakresu skandynawistyki oraz bibliotekoznawstwa.

Ważnym etapem w drodze książki od nabycia do udostępnienia jest o p r a c o w a n i e z b i o r ó w. Prawidłowe opracowanie książki dla katalogu alfabetycznego wymaga od pracownika szczegółowej znajomości przepisów katalogowania. Wszelkie bowiem odchylenia wprowadzają zamęt i obniżają sprawność oddziaływania katalogu. Również właściwe zaklasyfikowanie książki w katalogu rzeczowym nie obejdzie się bez umiejętności i sumienności pracownika. Wielką rolę odgrywa tu doświadczenie bibliotekarskie i biegłość w znalezieniu odpowiedniego miejsca dla danej książki. Dlatego też niemałym efektem było skatalogowanie alfabetycznie przeszło 33 tys. dzieł zwartych w ponad 37 tys. woluminów przez Oddział Opracowania Zbiorów Nowych oraz 11 445 wol. wydawnictw periodycznych przez Oddział Wydawnictw Ciągłych Nowych. Tym bardziej, że Kierownictwo Oddziału Oprac. Zbior. Nowych poświęciło 2572 godziny na sprawy nie związane bezpośrednio z "produkcją" oddziału, mianowicie, na szkolenie nowych pracowników własnej Biblioteki i studentów kształcących się w zakresie bibliotekoznawstwa. Przy tym wszystkim prowadziło się w Oddziale Oprac. Zbior. Nowych działalność naukową. Wynikiem jest kartoteka dokumentacyjna na temat bibliotecznego ka-

talogu alfabetycznego. W chwili obecnej liczy ona 1728 pozycji (w tym I cz. opublikowana w 1964 r. zawierająca 915 poz.). Praca ta była niejako bodźcem do organizowania wewnętrznych konferencji o charakterze dydaktycznym, których w omawianym okresie odbyło się 9.

Jeśli chodzi o katalogowanie rzeczowe, to w r. 1968 opracowano ponad 33 tys. wol. Wykonano poza tym kilka pracochłonnych melioracji. Pozostałe kilkadziesiąt tys. wol. włączonych do księgozbioru opracowano alfabetycznie i rzeczowo w poszczególnych sekcjach Oddziału Zbiorów Specjalnych.

U d o s t ę p n i a n i e z b i o r ó w stanowi najważniejsze zadanie Biblioteki UAM. Wszelkie inne czynności związane z gromadzeniem były i są pełnione z myślą, aby zbiory biblioteczne, uzupełniane zgodnie z ogólną polityką Biblioteki w zakresie gromadzenia oraz potrzebami czytelników, docierały do nich możliwie szybko. Skierowanie uwagi na użytkownika dało zadowalające wyniki.

W roku 1968 liczba czytelników wynosiła 11 536, odwiedzin było 128 468, wypożyczono 309 225 wol. Czytelników, którzy korzystali z Biblioteki da się podzielić na kilka kategorii (patrz: tab. 3 str. 96).

Największy procent, bo aż 81,8 stanowią studenci studiów dziennych i zaocznych poznańskich uczelni.

Ogólna liczba studentów zapisanych na UAM w roku akad. 1968/1969 wynosi: studia dzienne - 6038, studia zaoczne, eksternistyczne i wieczorowe - 6130. Procentowo liczba studentów poszczególnych Wydziałów korzystających z Biblioteki przedstawiona jest w tab. 4 (str. 96).

Tabela 3

Kategorie czytelników UAM

Kategorie	Liczba	% całości
Pracownicy naukowi i naukowo-dydaktyczni UAM	264	2,3
Pracownicy naukowi i naukowo-dydaktyczni innych szkół wyższych	317	2,8
Słuchacze UAM: studia dzienne	4 709	40,8
"- zaoczne	1 062	9,2
Słuchacze innych szkół wyższych	3 674	31,8
Różne zawody	1 510	13,1
Razem:	11 536	100,0%

Tabela 4

Zestawienie studentów UAM korzystających z Biblioteki

Wydział	% korzystających	
	Studia dzienne	Studia zaocz. wiecz. ekst.
Prawo	73,3	12,3
Filoz.-Hist.	82,2	26,8
Filologiczny	83,8	35,1
Mat.-Fiz.-Chem.	77,0	12,6
Biol.i NoZ.	67,7	24,2
Zawod. Studium Admin. + Studium Administracyjne	-	3,9
Razem:	77,8%	17,3%

Najwięcej korzysta studentów studiów dziennych z Wydziałów: 1. Filologicznego, 2. Filoz.-Hist., 3. Mat.-Fiz.-Chem. Na studiach zaocznych pierwsze dwa miejsca należą do tych samych Wydziałów, natomiast trzecie miejsce pod względem liczby korzystających z Biblioteki przypada Wydziałowi Biol.i NoZ. Niski procent czytelników zaocznych nie odzwierciedla jednak stanu faktycznego, bowiem wielu z nich zapisanych jest w grupie różnych zawodów.

Wspomniano wyżej, że ok. 80% korzystających z Biblioteki to studenci. Na zaspokojeniu ich potrzeb skupiają się więc wysiłki pracowników udostępniania. Do niedawna służyły temu działające od kilku lat trzy filie Biblioteki UAM zlokalizowane w Domach Studenckich. W roku ubiegłym zorganizowano dwie dalsze w nowo powstałych DS-ach. Stałe zwiększanie się liczby udostępnień świadczy o dużej popularności tych placówek wśród młodzieży akademickiej. Obecnie sieć czytelni studenckich Bibliotek przedstawia się następująco (tab. 5 - str. 98).

Niską liczbę odwiedzin w czytelni przy ul. Zwierzynieckiej tłumaczy fakt niedawnego jej otwarcia (listopad 1968 r.). Ponieważ w centrum uwagi jest przede wszystkim czytelnictwo studentów, włożoną wiele starań także w sprawę zaopatrzenia słuchaczy wszystkich typów studiów w podręczniki akademickie. W ciągu zeszłego roku przekazano do księgozbioru Wypożyczalni i bibliotek Domów Studenckich ogółem 9224 wol. W chwili obecnej księgozbiory czytelni

Czytelnie studenckie

Czytelnie	Liczba mieszk.	Liczba + % korzy- stających	Stan księ- gozbioru (woluminy)	Liczba wypoży- czonych woluminów	Liczba odwie- dzin
D.S. ul. Dożynkowa	485	396(81,6)	4 658	6 294	4 140
D.S. ul. Obornicka	1110	364(31,6)	2 525	2 759	2 223
D.S. ul. Stalingradzka	600	584(91,3)	5 445	12 199	7 845
D.S. ul. Zwierzyniecka	560	119(21,3)	1 542	863	836
Czytelnia stud. przy Nauk. Kole Chem. (Coll. Chem.)	162 (czł.Koła)	253(131,0) (czł.Koła) + inni	1 386	6 016	5 314
Razem:	2917	1680(57,6)	15 556	21 131	20 358

studenckich wynoszą 15 556 wol. Doliczając do tego stan księgozbiorów pozostałych czytelni Biblioteki oraz Wypożyczalni (ponad 9 tys.) do dyspozycji studiujących oddaje się ok. 38-tysięczny księgozbiór podręczny.

Tabela 6

Pozostałe czytelnie Biblioteki UAM

Czytelnie	Stan księgozbioru	Liczba odwiedzin
Czytelnia Ogólna I	4 346	60 084
Czytelnia Ogólna II	1 462	37 099
Czytelnia Nauk Prawnych	1 050	1 150
Czytelnia Prac. Nauki	2 834	5 949
Czytelnia Sekcji Chemii	3 021	3 828
Razem:	12 713	108 110

Jeżeli chodzi o liczbę udostępnień, to od 1965 r. wzrosła o przeszło 100%, tj. z ponad 130 tys. do 309 tys. Według najogólniejszych działów wypożyczenia kształtowały się następująco:

nauki humanistyczne 216 010 wol. (69,9% całości),
 nauki matematyczne-przyrodnicze
 + medyczne 74 953 wol. (24,2%--),
 nauki rolnicze + technika 18 262 wol. (5,9%--)

Razem: 309 225 wol. 100 %

W sumie udostępniono czytelnikom około 24% całości księgozbioru.

Na uwagę zasługuje również działalność Wypożyczalni Międzybibliotecznej, która swoim zasięgiem objęła w 1968 roku 304 biblioteki (252 - krajowe, 50 - zagranicznych). Bibliotekom krajowym wypożyczono 4 150 wol., zagranicznym 48 wol., zaś sprowadzono z bibliotek zagranicznych - 250 wol., krajowych - 790 wol. Wypożyczalnia obsłużyła 228 własnych czytelników. Sprowadzono książki dla 76 magistratów, 63 doktorantów, 42 habilitujących się, 47 profesorów, docentów i czytelników z grupy różnych zawodów. Większość sprowadzonych wydawnictw dotyczyła zagadnień prawniczych, historycznych, literackich XIX w. oraz kultury krajów skandynawskich.

I n f o r m a c j a N a u k o w a i D o k u m e n t a c j a . Wspomniano wyżej, że udostępnianie zbiorów stanowiło główną dziedzinę pracy Biblioteki UAM. Bezpośrednio z tą działalnością łączy się służba informacyjna. W ciągu ostatnich lat zdziałano wiele w celu usprawnienia informacji o zbiorach, a rok 1968 przyniósł następujące efekty.

Udzielono informacji pisemnych, ustnych i telefonicznych 5212, w tym 48 zagranicznych. Zannotowano informacji bibliotecznych 4130, bibliograficznych 353 (w tym 18 zagranicznych), rzeczowych 729. Z informacji korzystali głównie studenci studiów stacjonarnych i zaocznych, pracownicy naukowcy UAM i pozostałych szkół wyższych Poznania, a także pracownicy różnych instytucji społecznych. Poza tym na zamówienie użytkowników opracowano 102 zestawy bibliograficzne. Ich odbiorcami były w 40% osoby prywatne, 25% Ka-



Otwarcie wystawy "25 lat "Gazety Poznańskiej" w hallu Biblioteki UAM. Przemawia z-ca red. nacz. "Gazety" red. M. Gałązkiewicz. Dalej od lewej na pierwszym planie stoją: z-ca członka KC PZPR, sekretarz KW Partii Jerzy Zasada, gen. bryg. Andrzej Porajski, przew. Prezydium WRN Franciszek Szczербal, konsul ZSRR w Poznaniu Wiktor Odinokow, przew. Prezydium RN m. Poznania Jerzy Kusiak (fot. J. Poprawski)

tedry UAM i ich pracownicy, 15% doktoranci i magistranci, 15% różne instytucje uspołecznione oraz 5% szkoły wyższe w kraju lub za granicą.

Z innowacji dokumentacyjnych należy zasygnalizować wprowadzenie rejestracji planów badawczych Katedr UAM.

W roku 1968 zorganizowano 7 wystaw o aktualnej tematyce, na których eksponowano ok. 800 książek, czasopism, ulotek i dokumentów oraz 700 zdjęć. Cofając się do roku 1966 można naliczyć wystaw jeszcze 15. Do ważniejszych należały: "H. Sienkiewicz - życie i twórczość", "Książka Litwy Radzieckiej", "Człowiek - świat - polityka", "Międzynarodowy Dzień Walki z Uciskiem Kolonialnym", "Dzieje oręża polskiego". Każdorazowe, uroczyste otwarcie wystawy zgromadzało wielu gości ze środowiska partyjnego, naukowego, wojskowego i bibliotecznego.

Biblioteka była także obiektem zainteresowania ze strony gości zagranicznych, goszczono m.in.: rektora Uniwersytetu w Belgradzie, prof. dr Djordiewica, delegację Uniwersytetu w Charkowie z prof. dr Ilją Zalubowskim na czele oraz delegację z Uniwersytetu im. M. Lutra w Halle z Jacobsonem na czele. Łącznie w Bibliotece UAM w latach 1966-1968 przebywało 42 gości zagranicznych. Wycieczek krajowych było znacznie więcej; w ciągu tylko 1968 roku oprowadzono 32 wycieczki (979 osób).

Inna dziedzina działalności Biblioteki - to szkolenia i praktyki. W 1968 r. praktyki wakacyjne odbyło 19 osób z Katedry Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Warszawskiego i Studium Bibliotekoznawstwa dla Pracujących Uniwersytetu

Wrocławskiego. Przeszkolono 42 studentów własnego Międzywydziałowego Studium Bibliotekoznawstwa, 1348 studentów pierwszego roku studiów oraz 485 słuchaczy Studium Nauczycielskiego. Ogółem przeszkolono w roku ub. 1894 osoby podzielone na kilkadziesiąt grup w ciągu 538 godzin. Trzeba stwierdzić, że Biblioteka w pełni wykorzystwała swoje możliwości pracy pedagogicznej w przygotowaniu do pracy naukowej i zawodowej studentów.

Biblioteka UAM, jako ważny ośrodek życia naukowego i kulturalnego Poznania, w ciągu ostatnich lat znacznie rozwinęła zakres swojej działalności poprzez stały rozwój sieci bibliotecznej, pozyskanie nowych rzesz czytelników, zacieśnienie kontaktów z bibliotekami zakładowymi i Katedrami. Systematyczne umacnianie roli sieci bibliotecznej UAM sprawiło, że stała się ona głównym warsztatem pracy naukowej i dydaktycznej wszystkich pracowników i studentów UAM oraz licznych czytelników z innych uczelni miasta Poznania.